

безпосередню участь у перетвореннях, які відбуваються в державах ЦСЄ, Україна є серйозним чинником східноєвропейського розвитку.

Таким чином, виходячи із зазначеного, євроінтеграційні перспективи України залежать від подальшого поглиблення двосторонніх відносин України як з країнами Європейського Союзу так і державами Центральної та Східної Європи. Для України важливим залишається вироблення власних пропозицій та адаптація до нової ситуації, що склалася в європейському регіоні.

1. Борщевський В. В. Деякі аспекти економічної безпеки України в умовах інтеграції до ЄС / В. В. Борщевський // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз: матеріали наук.-практ. конф. за міжнародною участю (29 травня 2002 р., м. Київ) / Українська Академія держ. управління при Президенті України / В. І. Луговий (голов.ред.) – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – Т. 1. – С. 263–264.
2. Дергачов О. Нова Європа для старої України / О. Дергачов // ПіК. – 2003. – № 7. – С. 15–17.
3. Душанич Й. Пакеты антикризисных мер ведущих стран ЭС (Великобритания, Франция, Германия) [Електронний ресурс] / Й. Душанич. – К. : Вид-во НАДУ. – 2009. – Режим доступу : [www.politika.rs](http://www.politika.rs).
4. Кустарев Л. Кемалистская Турция на пути в Европу [Электронный ресурс] / Кустарев Л. – К. : Центр учбової л-ри. – 2003. – Режим доступа: [www.politcom.ru](http://www.politcom.ru).

*В статье анализируется европейское направление внешней политики Украины как приоритетное. Доказывается, что для Украины важным остается выработка собственных предложений и адаптация к новой ситуации в европейском регионе.*

**Ключевые слова:** *внешняя политика, Европейский союз, сотрудничество.*

*European trend analyzes Ukraine's foreign policy as a priority. It is proved that Ukraine remains an important developing its own proposals and adapting to the new situation in the European region.*

**Key words:** *foreign policy, European Union, cooperation.*

УДК 321.02 (477+438)

ББК 66.4

**Микола Примуш,  
Юрій Коваль**

## **ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА**

*У статті розглядається досвід втілення реформ в Україні у контексті досвіду Республіки Польща шляхом розгляду предмета дослідження (реформ) крізь призму трьох авторських позицій: інституційного, інвестиційного та громадського. Авторами зроблено висновок, що, не дивлячись на те, що дві країни у процесі здійснення реформ можуть знаходитися не тільки на приблизно однаковому рівні свого розвитку, мати схожий історичний досвід, можуть показувати діаметрально різні результати в процесі реалізації абсолютно однакових реформ. Зв'язано це, на думку авторів з тим, що такий фактор, як ментальна готовність одного суспільства (Польща), та ментальна неготовність іншого (Україна) до реформування всіх сфер суспільства життя держави призводить до того, що суспільства не тільки по-різному сприймають результати реформ, але й по-різному виконують свої функції в даному процесі, наслідком чого є абсолютно різні результати в досягненні тих, чи інших реформ.*

**Ключові слова:** *модернізація, політичні реформи, місцеве самоврядування, довіра населення, інвестиційна діяльність.*

Актуальність обраної нами теми полягає в тому, що процеси реформування економіки, політики, та соціальних перетворень взагалі, стають центральним явищем політичних виборів й навіть напрямком політичного курсу країни. Але, поза увагою дослідників, науковців, політиків залишається явище негативного досвіду у впровадженні політичних реформ, де політикам-реформаторам бракує досвіду, оскільки ініційовані ними процеси носять або теоретичний характер, або є влучним передвиборчим гаслом.

В результаті виникає парадокс, коли країна знаходячись на певному етапі свого розвитку у процесі реформування втрачає весь свій реформаторський потенціал та залишається на тому ж самому етапі розвитку, на якому вона була до реформування.

Названа ситуація не є новою в політичній науці, й знайшла своє втілення ще в працях представників політичної думки Нового часу, а саме в творчості Джеремі Бен-тама, Алексіса де Токвіля, Едмунда Берка та інших. Так, Джеремі Бентам вважав, що реформи призводять до появи нових законів, які є злом, тому-що або дозволяють анархію, або обмежують свободу, тобто порушують принцип “гармонійного поєднання інтересів суспільства та держави” [1, с.556–559]. Алексіс де Токвіль вважав, що реформування це поява нового порядку, який може призвести до втрати принципу “рівності умов” який є гарантією стабільності суспільства [14, с.150]. Едмунд Берк вважав, що реформи це є містки між теорією, практикою та суспільними викликами у процесі реалізації будь-яких інтересів, задовольнити котрі може лише держава [2, с.52]. Марксистки у свою чергу взагалі відкидали будь-який еволюційний шлях розвитку суспільства та вважали, що єдиний шлях розвитку суспільства – це революція та встановлення влади пролетаріату [13, с.10]. Як бачимо, класики політичної науки та сучасні науковці визнають, що в політичній практиці існує таке явище, як реформування, проте чітко не визначають, чому одні й тіж самі реформи у державах, які знаходяться у відносно рівних умовах, дають діаметрально протилежні результати.

Новизна нашого дослідження полягає в тому, що аналізуючи досвід України та Польщі у процесі впровадження реформ нами здійснена спроба на практичному та теоретичному рівнях пояснити, які фактори спричинили ситуацію, що Україна та Польща мають діаметрально різні досягнення у впровадженні майже однакових реформ у політичній, економічній та соціальних сферах з врахуванням того, що Україна та Польща на початку впровадження реформ, знаходилися приблизно на однаковому етапі свого розвитку.

Процеси впровадження реформ (політичних, економічних, соціальних тощо) в Україні та Польщі здійснювалися одночасно – в кінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття, проте зараз названі держави демонструють діаметрально протилежні результати у позитивних досягненнях реформ. Так, Польщу відносять до країн з найвищими показниками в темпах економічного, політичного та інвестиційного розвитку, де природа досягнень країни не обмежується лише конкретними заходами політичних інституцій чи бюджетними витратами. Україна, як це показують рейтинги впливових світових організацій, знаходиться в списку найменш розвинутих країн світу та Європи й має такий ж самий потенціал, як країни Африки [12]. Причини позитивних зрушень в Польщі та багато в чому негативних в Україні, на нашу думку, значно глибші. Тут свою роль відіграє як минулий історичний досвід названих країн, котрий створив умови для формування певних стартових передумов, так і соціокультурний фактор, який дозволив двом суспільствам адаптуватися до процесу впровадження ринкових реформ.

Взагалі, перетворення, які здійснювали уряди Польщі та України протягом посткомуністичного періоду розвитку розглядаються багатьма дослідниками, як “шлях до демократії”, а саме, акценти ними робляться тільки на ті реформи, які зорієнтовані на створення політичних інститутів за західними стандартами та зразками демократії, формування демократичних політичних інститутів за зразком та досвідом законодавства країн сталої демократії (політичних партій, громадських організацій, молодіжних рухів тощо). Однак, на думку К.Оффе, названа ситуація дає нам всі підстави розглядати зміни, що відбуваються в Польщі та в Україні, як складову світового модернізаційного процесу де панує “свідома установка держави на здійснення якісних перетворень у суспільстві з урахуванням досвіду передових країн” [10, с.11]. Тобто, названий підхід дозволяє нам одночасно розглядати логіку впровадження реформ та

перетворень одразу в декількох кутах зору. Так, за першим, який ми пропонуємо назвати “модернізаційним”, пояснення реформ відбувається з двох позицій названого процесу: органічного (представлена країнами так званої сталої західної моделі демократії США, Канада, Німеччина, Великобританія, Франція), і неорганічного (країни Східної, Південно-Східної Європи та Латинської Америки) [10, с.11]. Різниця на теоретичному рівні тут полягає в тому, що країни органічного типу модернізації спочатку ініціювали зміни у духовно-ідеологічній та морально-етичній сферах (Відродження, Реформація, Просвітництво тощо), та тільки потім трансформували економічну сферу. Потім, з першими позитивними результатами економічних перетворень (нормативно-правовий захист приватної власності) виникали інститути громадянського суспільства (виконували функцію контролю за діями влади), і тільки на самому останньому етапі реформування, зміни проходили у політичній системі (інституціоналізація нового порядку). У країнах з неорганічним типом модернізації природа змін пояснюється виключно впливом зовнішніх факторів (політичні або військові конфлікти тощо), які реформують суспільство у зворотньому від органічної модернізації напрямку – спочатку реформується громадянська сфера (переважно штучні політичні інститути), потім економіка (як правило, перерозподіл державної власності між групами впливу) й на фінальному етапі реформується політична сфера (легітимація існуючого порядку групами впливу, які щойно здобули владу).

Україну та Польщу теж можна віднести до країн з неорганічним типом модернізації, оскільки перетворення в них відбуваються у всіх сферах суспільства одночасно, а це за словами Д.Ептера, свідчить, що “модернізація” в названих суспільствах “є свого роду надією на майбутнє”, а оскільки реформи надходять від владних інституцій (“зверху”), та здійснюють “процес трансформації суспільства, який супроводжується формуванням політичних інститутів, соціальною мобілізацією та розширенням політичної участі, поширенням демократичних цінностей і норм, властивих розвиненим країнам, у країнах менш розвинених” [7, с.34]. Іншими словами, процес переходу до західних стандартів в Україні та Польщі починався із штучного створення посткомуністичних політичних інститутів на зразок західних, які мали відповідати вимогам та стандартам демократичної держави. Але на практиці, спільність між Україною та Польщею на цьому, на нашу думку, завершується, навіть незважаючи на те, що політична модернізація в посткомуністичних країнах взагалі, так в Україні і Польщі зокрема, відбувається за майже однаковою схемою: формування демократично налаштованих груп в суспільстві (більшість представників яких мали досвід життя в країнах Заходу), створення всередині них модернізаторської еліти (переважно націоналістичних настроїв) і наступний етап, це прихід названих груп до влади та її реалізації (якщо досвід Польщі це так звана “шокова терапія”, то в Україні це “олігархізація” економічної сфери держави). Також, на нашу думку, сюди слід додати створення нових політичних інститутів та серію ризикових реформ в економіці (наприклад, стихійна приватизація держпідприємств), де реформатори намагалися відійти від планової моделі економічного розвитку до повністю ринкових відносин, проте при цьому, модернізаційний процес повністю визначався владою, а не реальними потребами в цьому суспільства. Тобто, реформи в Україні та Польщі ініціювалися та реалізовувалися виключно “зверху”, і це є нонсенс, коли влада сама розробляє потреби на реформи та сама їх реалізує.

На думку польського політолога Є.Вятра “реформа зверху – це реформування політичних інститутів для представників еліти задля реалізації її інтересів, що означає фактичну відсутність в країні громадянського суспільства” [3, с.83], як наслідок, на нашу думку, така демократична категорія як контроль за владою зі сторони суспільства – або відсутня або не працює з причини відсутності певних умов (відповідного законодавства), що викликає не тільки зменшення темпів реформ, а невідомий шлях їх

подальшої реалізації. У Польщі, на відміну від України, така ситуація не була настільки насичена авторитарним історичним досвідом, оскільки в польській системі організації влади збереглися дорадянські політичні інститути: по-перше, це багатопартійна система (зауважимо, що вона мала формальний характер, проте факт її існування не заперечується), автономне селянство (у Польщі, як відомо, радянська політика колективізації зазнала параски), певну незалежність вищих навчальних закладів та політично активне академічне середовище. Названі фактори, на думку Х.Лінця та А.Степана, – свідчать проте, що “Польща була найслабшою ланкою в міжнародному ланцюгу командно-адміністративних систем і ніколи не проходила етап крайнього тоталітаризму” [15, р. 257]. Тобто, другий кут зору на проблему особливостей впровадження політичних реформ в Україні та Польщі дозволяє нам визначити, що на ментальному рівні населення Польщі було більш адаптованим до реформ, оскільки вони асоціювалися з поверненням до зруйнованої радянською владою демократії, та взагалі, польському суспільству вдалося зберегти для більш вдалого реформування відповідні політичні інститути, а також Польщі вдалося головне – не до кінця реалізувати всередині країни радянські реформи.

Отже, третій кут зору на проблему особливостей впровадження реформ в Україні та Польщі, ми пропонуємо назвати “інституційним”, оскільки він пояснює, що негативних проявів системи “реформування зверху” не вдалося уникнути ані Україні, ані Польщі. Навіть не зважаючи, як це ми з’ясували, на факт ментальної підготовки польського суспільства до необхідних реформ. Наприклад, процес прийняття Конституції України в 1996 р. та Конституції Польщі в 1997 році, на нашу думку, породив дилему: приймати закони “пакетами за максимально короткий час” чи забезпечити їх високу ефективність та якість. Прикладом цього слугує той факт, що українська конституція приймалася “за одну ніч”, в той самий час, коли Польщі для цього знадобилося набагато більше часу. Названий факт ще раз доводить нашу думку з приводу того, що транзит демократії у країни, котрі не мають історичного та ментального досвіду втілення в життя європейських стандартів політики призводить до гібридизації політичної системи, й як наслідок відхилення громадянського суспільства від контролю за владою, тобто унеможливорює весь теоретичний та практичний потенціал реформ, як це відбувається в Україні.

Польщі, на нашу думку, вдалося уникнути такої ситуації вдалою судовою реформою та реформою місцевого самоврядування, що в сумі з іншими реформами поліпшили інвестиційний потенціал країни. Незважаючи на те, що судова система Польщі більш диференційована, в порівнянні з Україною, проте вона має більшу довіру у суспільстві. Так, згідно польською Конституцією “Державний трибунал, як спеціалізований орган конституційної юстиції, який вирішує справи про конституційну відповідальність посадових осіб виносить рішення про відповідальність (адміністративну, кримінальну тощо) осіб, які займають найвищі державні посади за порушення Конституції та інших законів держави” [5, с.181]. На нашу думку, цей орган було створено не для того, щоб, як за українською практикою “давати показники”, а щоб викликати довіру населення до судової системи, що призвело до того, що польські громадяни стали активно втручатися у справи контролю над владою, про що також свідчить постійне зростання кількості судових позовів.

Другим, на нашу думку, важливим аспектом польського досвіду позитивного реформування, стало реформування місцевого самоврядування шляхом впровадження ідеї децентралізації, яка покликана “забезпечити поєднання в собі інституційного і особистісного початку у процесі суспільно-політичного розвитку” [5, с.181].

Саме місцеве самоврядування, на думку польських реформаторів здатне поєднати і гармонізувати інтереси кожної окремої особи і суспільства. Європейська хартія про місцеве самоврядування під цим інститутом розуміє “право і реальну здатність органів

місцевого самоврядування регламентувати значну частину місцевих справ і управляти ними, діючи в межах закону та в інтересах місцевого населення” [7].

На практиці, реформування самоврядування і в Україні, і в Польщі було відроджено за наступними принципами: “самостійності і незалежності місцевих виборчих органів у межах своїх повноважень вирішувати питання місцевого значення; економічної і фінансової самостійності території; самофінансування і самозабезпечення; оптимальної децентралізації” [5, с.181]. Проте, в Україні, згідно закону, “місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою безпосередньо або через органи місцевого самоврядування – Ради, що обираються громадянами, які проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці”, в той самий час, як в Польщі місцеве самоврядування “здійснюється через гміну – основну одиницю територіального самоврядування, яка має колегіально вирішувати питання місцевого значення” [5, с.181], отже, на нашу думку, названі процеси свідчать про невизначеність соціально-економічної спрямованості і орієнтирів переходу від однієї соціально-політичної моделі до іншої, що тільки посилює негативний вплив на становлення органів місцевого самоврядування в політичній системі. Спробуємо це довести на прикладі порівняння іноземних інвестицій у Польщу та Україну за 2004 та 2011 роки. Названі терміни порівняння обрано не випадково, оскільки Польща, яка орієнтувала, на нашу думку, свої реформи задля вступу до ЄС (2004) та отримання пільгових кредитів МФВ досягла своєї мети; в свою чергу 2011 рік, як період, який максимально показує привабливість країни в очах інвесторів, особливо коли вона приймає певний захід, у нашому випадку – Євро 2012.

Таблиця 1

**Прямі іноземні інвестиції в Польщі та в Україні за 2004 рік**  
(у млрд. доларів США) [4]

|  | Країна  | Сума інвестицій |
|--|---------|-----------------|
|  | Польща  | 56,7            |
|  | Україна | 42,2            |

Як видно з наведених нами даних, Польща на момент вступу до ЄС отримала на 14,5 млрд. доларів інвестицій більше, ніж Україна, що ще раз ілюструє те, що польська влада у процесі реформування закладала мету побудову інвестиційно привабливої країни. Так, це не означає, що Польща вже виконала свою задачу “максимум” в інвестиційній привабливості країни, як ми це вже розглядали, Польща має ще багато не вирішених проблем, але вона, знаходячись навіть в більш складному економічному становищі, змогла вийти на якісні показники протягом досить короткого часового відрізка.

Таблиця 2

**Прямі іноземні інвестиції в Польщі та в Україні за 2011 рік**  
(у млрд. доларів США) [6]

|  | Країна  | Сума інвестицій |
|--|---------|-----------------|
|  | Польща  | 68,9            |
|  | Україна | 49,3            |

Наведені нами дані доказують не тільки факт того, що між Польщею та Україною розрив у інвестиційній привабливості країни становить вже 19,6 млрд. доларів США, а також те, що темпи збільшення інвестиційної привабливості України вкрай низькі. Якщо Польща за 7 років збільшила інвестиційну привабливість на 12,2 млрд. доларів США, то Україна, не зважаючи на активну політику впровадження нових європейських реформ, проекти Євро-2012 змогла за той ж самий час збільшити свою привабливість в

очах інвесторів тільки на 7,1 млрд. доларів США, тобто майже наполовину менше, ніж Республіка Польща.

На нашу думку, така ситуація ще раз доводить нашу тезу про те, що вдала судова система, котрій довіряє більшість населення, та ефективна система місцевого самоврядування, котра включає участь у політичних процесах більшість громадян, дозволяє останнім тільки вигравати, й питання тут не скільки в збільшенні інвестицій, скільки у впевненості населення в успішності обраного політичного курсу, і саме ця впевненість й об'єднує націю та дозволяє реформаторам з однієї сторони пом'якшити негативні явища реформ (у Польщі наприклад це була вже згадувана нами “шокова терапія”), а з іншої сторони створити умови для активного залучення громадян у процес реалізації реформ (у Україні навпаки, влада спочатку обговорює реформи, а потім самостійно їх реалізує). Ключовим фактором однак, має слугувати довіра та віра населення у правильність політичного курсу. На цьому, на нашу думку, слід обмежити українським реформатором копіювання польського досвіду, оскільки, як ми це вже зазначали, на ментальному рівні польське суспільство більш підготовлене до реформ, ніж українське.

Також, слід окремо зазначити, що головною умовою успішності процесів реформування, на нашу думку, має стати створення ефективної багатопартійної системи, оскільки в сучасних політичних умовах саме політичні партії є посередниками між державою і громадянином, виконуючи за Е.Пуфлером функції “механізму самоорганізації суспільної системи, а політична боротьба між конкуруючими партіями стає рушієм розвитку, сприяючи формуванню демократичним шляхом загальнонаціональних інтересів та цілей”, які дозволяють підняти рівень відповідальності за стан справ речей в державі до персоніфікованого рівня [11, с.36]. Наприклад, конституції Польщі та України з цього приводу закріплюють відповідні політичні умови, які необхідні для розвитку багатопартійності на основі одного з ключових принципів демократії, а саме добровільності і рівності громадян з метою впливу демократичними методами на формування та реалізацію державної політики та влади [8; 9].

Таким чином, аналізуючи практику впровадження реформ в Україні крізь призму досвіду республіки Польща, ми зробили наступні висновки. Отже, існуюча в Україні модель впровадження реформ є вертикально зорієнтованою, тобто гібридною, проте, якщо на місцевому рівні організації влади вона повністю копіює зразок влади з минулої радянської практики (що ще раз виступає одним з факторів незадовільного стану української економіки, оскільки більшість промислово розвинутих регіонів є дотаційними), то на загальнонаціональному рівні, українська влада шляхом побудови політичних інститутів громадянського суспільства дає всі підстави стверджувати, що Україна у процесі впровадження реформ зіткнулася з дилемою: чи створювати в державі ефективні громадянські інститути та делегувати їм відповідні повноваження, чи далі розвивати радянський досвід побудови жорсткої ієрархії влади, який призвів до того, що реформування призвело не до певних позитивних результатів, а до їх імітації. Навіть більш того, аналізуючи український досвід можна вести мову про існування подвійного стандарту у діяльності українських реформаторів: по-перше, це спотворення декларативної моделі влади та тієї, яка успішно функціонує в політичній реальності, тобто спотворює значну розбіжність між Конституцією як офіційним нормативно-правовим документом та фактичним станом щодо реалізації її положень на практиці. В результаті такої ситуації в Україні програють всі, оскільки залежність судової влади від певної політичної групи тиску та виконання нею репресивних функцій, незрілість громадських інститутів, які нездатні контролювати діяльність влади, й наостанок – застаріла модель місцевого самоврядування, котра не дозволяє регіонам отримати власні політико-правові ресурси вільно керувати політикою та економікою

власного регіону, призводить до повільних реформ та ще більшої незрілості політичних інститутів та суспільства в цілому.

Отже, проблеми незрілості України у реалізації реформ спричинені не стільки її комуністичним етапом розвитку (де головне, це подобатися всім), а також тим, що Україна сліпо копіює всі процеси модернізації серед яких можна назвати “вестернізацію”, часткову або імітаційну модель модернізації, що не тільки не поліпшує стан справ в Україні, а навпаки, залишає нашу державу на тих самих позиціях, котрі вона мала після проголошення незалежності.

Отже, за відсутності в Україні ринкових механізмів стабільного економічного зростання, наявними розбіжностями між конституційною та реально існуючою системою політичних відносин, не виключена загроза того, що реформування набуде (якщо вже не набуло) виключно штучного характеру, а роль демократичних інститутів при цьому буде зведена лише до їх наявної функції. Для запобігання цьому не варто механічно копіювати досвід Польщі – як країни, яка вдало вирішує завдання втілення реформ за принципом “зверху” (зазначимо, що й повне ігнорування цього досвіду також є помилкою), а необхідно виробити власний, більш прийнятний шлях, який можна назвати як поліпшення інвестиційного клімату в Україні з метою побудови конкурентоспроможної держави. Але для цього потрібно не скільки воля держави, скільки розуміння у населення того факту, що українським реформаторам бракує досвіду та як результат, процес впровадження реформ є досить тривалим й не відразу приносить очікуваний результат.

1. Антология политической мысли : у 5 т. – М., 1997. – Т. 1. Зарубежная политическая мысль: истоки и эволюция. – С. 556–559.
2. Берк Э. Размышления о революции во Франции и заседаниях некоторых обществ в Лондоне, относящихся к этому событию / Э. Берк. – М., 1993. – С. 52.
3. Вятр Е. Трансформация тоталитарных и авторитарных режимов в современной демократии / Е. Вятр // Лекции по политологии. – Таллинн, 1991. – С. 73–83.
4. Гальчинський А. Іноземні інвестиції: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / А. Гальчинський // Дзеркало тижня. – 2005. – № 36. – Режим доступу : [http://dt.ua/ECONOMICS/inozemni\\_investitsiyi\\_problemi\\_ta\\_perspektivi-44588.html](http://dt.ua/ECONOMICS/inozemni_investitsiyi_problemi_ta_perspektivi-44588.html)
5. Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть / В. П. Горбатенко. – К., 1999. – С. 181.
6. Инвестиции в Евро-2012 на территории Польши достигли 20 млрд. евро [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/rus/top/show/investitsii-v-evro-2012-na-territorii-polshi-dostigli-20-mlrd-01072012184300>.
7. Європейська Хартія про місцеве самоврядування – стандарт місцевої демократії для країн-членів Ради Європи // Правда України. – 1995. – 21 грудня.
8. Конституция Республики Польша от 2 апреля 1997 г., Дневник Законов от 16 июля 1997 г. ± 78, поз. 483 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>.
9. Конституція України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, №30, ст. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254вр>.
10. Оффе К. Культурные аспекты консолидации: заметки об особенностях посткоммунистической трансформации / К. Оффе // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. – 1998. – № 1. – С. 11.
11. Пуфлер Е. Партийна система незалежної України: особливості формування, тенденції подальшої трансформації / Е. Пуфлер // Нова політика. – 1997. – № 1. – С. 36.
12. Рейтинг инвестиционной привлекательности регионов Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.expert.ua/articles/25/0/1412/>.
13. Социал-демократия сегодня. – М., 2002. – С. 8–16.
14. Токвиль Алексис де. Демократия в Америке / Алексис де Токвиль ; пер. с франц. ; предисл. Гарольда Дж. Ласки. – М. : Издательство “Весь Мир”, 2000. – 560 с.
15. Linz L. Problems of Democratic Transformation and Consolidation – Southern Europe, South America, Post-Communist Europe / L. Linz, A. Stepan // The Johns Hopkins Press. – 1996. – P. 255–292.

*В статье рассматривается опыт внедрения реформ в Украине в контексте опыта Республики Польша путем рассмотрения предмета исследования (реформ) сквозь призму трех авторских позиций: институционального, инвестиционного и гражданского. Авторами сделан вывод, что, несмотря на то, что две страны в процессе осуществления реформ могут находиться не только на приблизительно одинаковом уровне своего развития, иметь схожий исторический опыт, могут показывать абсолютно разные результаты в процессе реализации абсолютно одинаковых политических реформ. Связано это, по мнению авторов, с тем, что такой фактор как ментальная готовность одного общества (Польша) и ментальная неготовность другого общества (Украина) к реформированию всех сфер жизни государства приводят к тому, что общества не только по-разному воспринимают результаты реформ, но и по-разному выполняют свои функции в данном процессе, в результате чего демонстрируют абсолютно разные результаты в достижении тех или иных реформ.*

**Ключевые слова:** модернизация, политические реформы, местное самоуправление, доверие населения, инвестиционная деятельность.

*The article shows the experience of reforms implementation in Ukraine in terms of Poland Republic pattern by means of (reforms) research in the light of three author's positions: institutional, investment and civil. The authors have concluded that despite of the fact that two countries implementing reforms can not only be on approximately similar level of their development and having the same historical experience, but they can show absolutely different results in the process of implementation of absolutely similar political reforms. To authors mind, it depends on the following factor – mental readiness of one society (Poland) and mental unreadiness of other society (Ukraine) in terms of reforming of all the state life spheres, that leads to the situation when the societies not only accept reforms differently, but also differently perform their functions in the given process, and consequently they show absolutely different results in achieving one or another reforms.*

**Key words:** modernization, political reforms, local government, population confidence, investment activity.

УДК 327 (477)+(438)

ББК 66.3

**Наталія Роїк**

### **МІСЦЕВИЙ ПРИКОРДОННИЙ РУХ – ПОШТОВХ ДО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

*У статті розглянуто особливості міграційно-візової проблеми на українсько-польському кордоні, порівняно основні аспекти впровадження місцевого прикордонного руху на українсько-польському та українсько-угорському кордонах, а також здійснено спробу дослідити вплив впровадження правил місцевого прикордонного руху на розвиток українсько-польської транскордонної співпраці.*

**Ключові слова:** місцевий прикордонний рух, візова політика ЄС, українсько-польська транскордонна співпраця.

**Постановка наукової проблеми.** Вступ Польщі до ЄС (2004) та приєднання до Шенгенської зони (2007) поклав початок дискусії щодо виникнення нової “берлінської стіни” на українсько-польському кордоні. Такі побоювання мали право на життя, адже, новий підхід ЄС до візової політики, зокрема щодо країн Східної Європи, супроводжувався намаганням зміцнити внутрішню безпеку ЄС, захистити національні території від неконтрольованої міграції та транскордонної злочинності. Особливо гостро ці питання ставилися на українсько-польському кордоні, як найдовшому східному зовнішньому кордоні ЄС.

**Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми.** Питанням місцевого (малого) прикордонного руху вчені та експерти найінтенсивніше почали вивчати в контексті візової політики ЄС десь з 2009 року, тобто з часу дії правил. Серед найбільш помітних досліджень варто назвати розробки Регіональних філіалів Національного Інституту Стратегічних Досліджень у Львові та Ужгороді, які проводили відповідно В.Засадько та С.Мітряєва [4; 9; 11; 12]. Їхні дослідження є достатньо ґрунтовними, проте торкаються або ж впровадження малого прикордонного руху на українсько-польському, або ж на